

Tokat'ta Madencilik Karşısı Köylü Hareketi: Günçalı Köyü Örneği¹

Anti-Mining Peasant Movement in Tokat: The Case of Günçalı Village

Gündüz AKSU KOCATÜRK

Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF,
Kamu Yönetimi Bölümü, gunduz.aksu@gop.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-2572-530X>

Makale Başvuru Tarihi: 18.09.2025

Makale Kabul Tarihi: 23.12.2025

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Banu MAMMADOVA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi,
LEE, Kamu Yönetimi A.B.D., banu.mammadova7820@gop.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0004-5555-4833>

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Tokat'ın Günçalı Köyü'nde madencilik faaliyetlerine karşı gelişen çevre hareketini ve bu direnişi şekillendiren ekonomik, ekolojik ve inançsal dinamikleri incelemektir. Çalışmada kapitalizmin doğa üzerindeki baskısının köylüler tarafından nasıl deneyimlendiği, köylülerin doğayla kurdukları tarihsel bağların direnişteki rolü, madencilik projelerinin ekolojik ve toplumsal etkileri ile Alevi inancının çevre mücadelesine sağladığı motivasyon araştırılmaktadır. Araştırma sürecinde nitel bir yaklaşım benimsenmekte olup alan gözlemleri, köylülerle yapılan görüşmeler ve ikincil kaynaklar üzerinden incelemeler yapılmaktadır. Bulgular, köylülerin altın madeni arama faaliyetlerine karşı ekosistemlerini korumak amacıyla protestolar düzenlediğini, hukukî süreçler başlattığını ve dayanışma ağları oluşturduğunu göstermektedir. Bu eylemler köylülerin doğayla kurdukları tarihsel ve kültürel bağlar ile Alevi inancının ekolojik duyarlılıkları tarafından şekillenen güçlü bir toplumsal motivasyon temelinde gerçekleşmektedir. Köylülerin doğayla tarihsel ve kültürel bağlarının yanı sıra Alevi inancının ekolojik duyarlılıkları, çevre mücadelesine güçlü bir toplumsal motivasyon kazandırmaktadır. Sonuç olarak Günçalı Köyü'ndeki madencilik karşıtı hareket çevresel adaletin yalnızca doğal kaynakların adil paylaşımını değil aynı zamanda ekonomik, kültürel ve inançsal dinamiklerin iç içe geçtiği çok katmanlı bir mücadeleyi ifade ettiğini ortaya koymaktadır. Bu direniş çevresel adaletin ekolojik ve toplumsal eşitsizliklere karşı güç ilişkilerini yeniden sorgulayan bir pratik olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Çevresel Adalet,
Maden Direnişi,
Kırsal Toplumsal
Hareketler,

ABSTRACT

This study aims to examine the environmental movement that emerged in response to mining activities in Günçalı Village, Tokat, and the economic, ecological, and faith-based dynamics shaping this resistance. The research investigates how capitalism's pressure on nature is experienced by villagers, the role of villagers' historical connections with nature in the resistance, the ecological and social impacts of mining projects, and the motivational influence of the Alevi faith on environmental activism. The study adopts a qualitative approach, utilizing field observations, interviews with villagers, and analysis of secondary sources. The findings indicate that villagers organized protests, initiated legal actions, and established solidarity networks to protect their ecosystems against gold exploration activities. These actions are grounded in a strong social motivation shaped by the villagers' historical and cultural ties to nature and the ecological sensibilities of the Alevi faith. Overall, the anti-mining movement in Günçalı Village demonstrates that environmental justice encompasses not only the equitable distribution of natural resources but also a multilayered struggle intertwining economic, cultural, and faith-based dynamics. This resistance highlights environmental justice as a practice that challenges existing power relations to address ecological and social inequalities.

Keywords:

Environmental Justice,
Mining Resistance,
Rural Social Movements,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): AKSU KOCATÜRK, Gündüz ve MAMMADOVA, Banu (2025), "Tokat'ta Madencilik Karşısı Köylü Hareketi: Günçalı Köyü Örneği", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, S.8(4), ss.954-968, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1786416>

1 Bu çalışma, yazarlar tarafından hazırlanan ve 26. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda sunulan "İnanç, Doğa ve Ekonomi Arasında: Tokat Günçalı Köyü'nde Madencilik Karşısı Çevre Hareketi" adlı bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş tam metin halidir.

1. GİRİŞ

Çevre, kavramsal olarak her ne kadar 20. yüzyılın sonlarına doğru yaygın olarak kullanılsa da çevresel varlıkların kullanılması, tüketilmesi ve bu faaliyetlerden dolayı kirletilmesi yeni bir durum değildir. Toplumsal üretimin hemen hemen tüm biçimlerine egemen olan kesintisiz birikimin varlığı çevre ve insan arasındaki ilişkinin de birikim temelinde yaşanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda çevresel sorunları insan-doğa ilişkisi üzerinden ele almak bu ilişkilerin tarihsel ve toplumsal boyutlarını anlamak açısından önemlidir. Kapitalizm öncesi toplumlarda bu ilişki daha dengeli ve uyumlu bir biçimde işlemişken, kapitalizmle birlikte doğa üzerinde egemenlik kurma anlayışı ağır basmıştır. İnsan doğayı daha çok bir kaynak olarak görüp onu sınırsızca kullanmaya başlamıştır.

Ortaya çıktığı ilk andan itibaren hem ucuz girdi hem de ucuz emek arayışı nedeniyle sömürgeci faaliyetlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlayan kapitalist üretim sistemi doğayı da bedava bir kazanç olarak değerlendirmiştir. Yıkıcı ve yapıcı özellikleri ile ön plana çıkan kapitalist üretim sistemi tarih boyunca karşılaşmış olduğu krizlerden egemenlik alanını tüm dünya ölçeğinde genişletebileceği politikalar üretmek suretiyle çıkmıştır. Kapitalizmin 1970'lerde yaşadığı kriz sonucunda bulduğu çözüm işte böyle bir yayılım sürecinin önünü açmıştır. 1970'ler, kapitalist sistemin çifte kriz yaşadığı bir dönem olarak öne çıkmıştır. Bu krizlerden ilki olan sermaye birikimi sorunu ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği açısından büyük bir tehdit oluşturmuş ve kapitalist sistemin yeni yatırım alanları bulma gerekliliğini doğurmuştur. İkincisi ise sanayileşmeye dayalı kalkınma modelinin ekolojiye verdiği zararlar nedeniyle çevresel tahribatın toplumsal ve ekonomik maliyetlerinin daha görünür hale gelmesi ile ortaya çıkmıştır.

Kapitalist sistemin birikim krizine yönelik çözümü sermayeyi yapıları çevreyi içeren ikinci çevrime aktarmak olmuştur. Büyük altyapı projeleri, kentsel dönüşüm programları gibi faaliyetlerle kriz aşılarak yeni birikim olanakları yaratılmıştır. Aynı zaman diliminde yaşanan ekolojik kriz ise daha farklı bir yöntemle ele alınmıştır. Krizin neoliberal politikalarla ulus-devlet sınırlarının ötesinde bir dünyada çözülebileceği algısı yaratılmıştır. Ancak bu algı, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların yapısal uyum programlarıyla az gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri emeğin ve doğal çevrenin yoğun sömürüne açık hale getirmesiyle çelişmiştir. Bu yaklaşım sermayenin çevresel ve toplumsal maliyetleri görmezden gelerek körüklediği dengesizlikleri derinleştirmiştir.

Kapitalizm, çevreyi bir tüketim aracı olmanın ötesinde toplumsal güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alan olarak örgütlemektedir. Bu süreç ekolojik krizlerin hem doğayı hem toplumu yeniden yapılandıran bir güç ortaya çıkarmasına yol açmaktadır. Üretim ve tüketimdeki eşitsizlikler, çevresel sorunların yükünü doğrudan etkileyen temel faktörlerden biridir. Zengin ülkeler ve güçlü sınıflar, doğayı daha fazla tüketme kapasitesine sahipken ekosistem üzerindeki baskıdan en çok zarar görenler genellikle yoksul ve marjinal gruplardır. Irk, cinsiyet, sınıf ve diğer kimlikler, çevresel adaletsizlikle şekillenen eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Çevresel adalet, çevresel eşitsizliklerin yalnızca fark edilmesi değil, aynı zamanda bu eşitsizliklere karşı somut adımlar atılması gerektiği bir mücadele alanıdır. Bu, toplumsal yapıdaki ekonomik, siyasi ve kültürel güç ilişkilerini sorgulayan bir perspektif sunar ve doğanın korunmasının sadece ekolojik bir sorumluluk değil aynı zamanda toplumsal bir hak olarak kabul edilmesini gerektirir. Tüm bunlardan hareketle çevresel adalet hareketinin köylü perspektifinden nasıl şekillendiğini anlamak adına Tokat'taki Günçalı Köyü'nün mücadelesinin irdelenmesi hedeflenmiştir.

Kırsal kesimde yaşayan topluluklar, ekonomik faaliyetlerinin temelini tarım ve hayvancılık gibi doğaya dayalı üretim biçimlerine dayandırmaktadır. Bu bağlamda, köy halkının yaşam biçimi doğa ile bütünleşik bir ilişki sergilemekte, doğa ise ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirildiği temel bir mekânsal boyut olarak ortaya çıkmaktadır. Doğayla, yerel halk için yalnızca bir yaşam alanı değil aynı zamanda dönüştürülerek ekonomik değer elde edilen üretim süreçlerinin merkezinde yer alan bir varlıktır. Tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetleri, toprağın, suyun ve diğer doğal varlıkların düzenli bir şekilde kullanılmasıyla mümkün hale gelirken bu kaynakların sürdürülebilirliği yerel halkın refahını doğrudan etkilemektedir. Kapitalizmin doğası gereği sürekli genişleme isteği doğanın metalaştırılmasıyla mümkündür. Bu metalaştırma sürecinin yol açtığı ekolojik yıkım, köylülerin yaşam alanlarından sürülmesi, ekonomik gelir kaynaklarının gaspı gibi büyük sorunları doğurmaktadır. Köylülerin örgütlenmesine neden olan ana bileşenler ekonomik kaygılar ve geçim sıkıntısıdır. Ama köylünün doğayla kurmuş olduğu ilişkinin ve bu ilişkinin bozulmasına yol açan tehdit ve tehlikelere karşı örgütlenmelerinin sebebi sadece ekonomik kaygılar değildir. Çünkü köylüler yaşam alanlarıyla aynı zamanda bir aidiyet bağı da geliştirir. Köylünün doğayla kurduğu ilişkide kültürel birikim de önemli bir etkidir. Hatta bazı durumlarda doğal alanlara manevi bir değer atfedildiği de gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin köylerinde son yıllarda çevreye yönelik müdahalelere karşı güçlü bir mücadele yükselmektedir. Köylüler için doğa yalnızca korunması gereken soyut bir değer değil; geçimin, yaşamın ve kültürel sürekliliğin temelidir. Bu nedenle maden ocakları, HES ve RES gibi projeler köylüler tarafından yalnızca çevreye zarar veren yatırımlar olarak değil, doğrudan yaşam alanlarını tehdit eden girişimler olarak görülmektedir.

Köylülerin çevreci mücadelesi çoğu zaman gündelik deneyimlerden beslenir. Tarım alanlarının zarar görmesi, su kaynaklarının azalması ya da kirlenmesi, hayvancılığın sürdürülemez hâle gelmesi bu itirazların temel nedenleridir. Örneğin Artvin Cerattepe'de madencilığa karşı yürütülen mücadele, ormanların ve içme suyu kaynaklarının korunması talebiyle başlamış; köylülerin uzun soluklu direnişi ülke çapında bir çevre hareketine dönüşmüştür (Karakoç, Söylemez-Karakoç, 2023). Benzer biçimde Kardeniz bölgesinde HES projelerine karşı gelişen köylü direnişleri, suyun "yaşam hakkı" olarak görülmesi üzerinden şekillenmiştir (Aksu, 2016:403).

2000'li yıllarda, daha önce tanık olunmadık ölçüde, birbirinden bağımsız gibi görünse de ülkenin dört bir yanında çevre koruma taleplerini içeren köylü protestoları yükselmeye başlamıştır. Anadolu'nun pek çok bölgesinde köylüler; yaşadıkları çevrenin HES'ler, termik santraller ve maden projeleri aracılığıyla yıkıma uğratılmasına karşı hukuksal yollara başvurmuş, iş makinelerinin önüne yatarak ya da yolları trafiğe kapatarak doğrudan eylemler gerçekleştirmiştir. Bu süreçte köylüler, geleneksel protesto biçimlerini yaratıcı ve güncel ifade araçlarıyla birleştirerek, şalvarlarıyla rap şarkıları söylemekten sosyal medyayı kullanmaya kadar uzanan çok katmanlı bir mücadele örneği geliştirmiştir (Şengül, 2017:73).

Bu mücadeleler, çevre hareketlerinin yalnızca kentli ve orta sınıf temelli olduğu yönündeki yaygın kabulleri de sorgulatmaktadır. Köylüler, kendi yerel bilgilerine ve dayanışma ağlarına dayanarak çevreyi savunmakta; köy toplantıları, nöbetler ve hukuki girişimler aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Karadeniz'deki HES karşıtı hareketler ile İç Anadolu'daki maden karşıtı köylü eylemlerinde görüldüğü üzere, kırsal alan, kendine özgü örgütlenme ve eylem biçimleriyle çevre mücadelesinin önemli ve görünür bir aktörü hâline gelmiştir.

Köylülerin çevreci mücadelesi aynı zamanda kalkınma söylemine yönelik bir itirazdır. "*Ulusal çıkar*" ya da "*enerji ihtiyacı*" gerekçeleriyle hayata geçirilen projeler, köylüler tarafından doğayla birlikte kırsal yaşamın tasfiyesi olarak algılanmaktadır (Adaman vd., 2016:307). Bu nedenle çevre mücadelesi, yalnızca doğayı değil, köyde kalma ve yaşamı sürdürme hakkını da savunmaktadır. Tokat, Fatsa, Bergama ve Kazdağları örneklerinde görüldüğü gibi, köylü direnişleri hem çevresel hem de toplumsal bir karakter taşımaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin köylerinde yükselen çevreci hareketler, çevre sorunlarının yalnızca teknik ya da uzmanlık alanına ait meseleler olmadığını göstermektedir. Köylülerin doğayla kurduğu gündelik ve yaşamsal ilişki, bu mücadelelere güçlü bir meşruiyet kazandırmaktadır. Bu yönüyle köylü çevreciliği, kırsal alanın sessiz değil; aksine doğrudan söz söyleyen ve mücadele eden bir toplumsal alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Köylünün doğa ile kurmuş olduğu ekonomik, toplumsal ve kültürel ilişkinin bozulma tehdidine karşın örgütlenen Tokat/Günçalı Köyü bu bağlamda incelenebilir. Tokat ilinin Günçalı Köyü son yıllarda altın madeni arama faaliyetleri için yabancı yatırımcıların dikkatini çeken bir yer haline gelmiştir. HLC Kıymetli Madenler ve Yatırım A.Ş.'nin bölgede altın madeni arama isteği yerel halkın güçlü tepkisi ve çevresel kaygılarla karşılaşmıştır. Altın madeni arama faaliyetlerinin başlaması halinde bölgenin doğal varlıkları, özellikle içme suyu ve tarım alanlarının büyük bir risk altında kalabileceği endişesi doğmuştur. Bu bağlamda, araştırma konusu olan Günçalı Köyü, doğa ve toplum arasındaki hassas dengenin korunması açısından dikkat çeken bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca, yerel halkın manevi açıdan büyük değer atfettiği Çal Baba Ormanı ve asırlık ardıc ağaçları gibi doğal ve kültürel varlıkların tehlike altında olması, durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Günçalı Köyü, çoğunlukla Alevi inancına sahip bir nüfusa sahiptir. Kutsallık atfedilen Çal Baba, köydeki inanç kimliğinin de güçlü bir sembolüdür. Bu inanç mekânları yalnızca dinî pratiklerin değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın da merkezinde yer alır. Köylüler, inançları gereği doğaya karşı sorumluluk hisseder ve onu bir yaşam kaynağı olarak görür. Köy halkı, maden projelerine karşı protestolar düzenlemiş, hukuki yollara başvurmuş ve çeşitli dayanışma kampanyaları başlatmıştır. Bu eylemler doğal kaynakların korunması ve köyün geleceğinin güvence altına alınması için kararlı bir çabayı temsil etmektedir.

Tokat Günçalı Köyü'nde gelişen madencilik karşıtı hareket, doğanın korunması, toplumsal eşitlik ve kültürel mirasın savunulması gibi çok katmanlı bir mücadelenin parçasıdır. Bu hareket, çevresel adalet kavramının yalnızca doğal kaynakların dağılımındaki eşitsizlikle sınırlı olmadığını aynı zamanda kültürel ve inançsal dinamiklerle iç içe geçtiğini göstermektedir. Köylülerin doğayla kurduğu bağ, onların çevre mücadelesindeki kararlılığını pekiştirmekte, bu mücadeleyi sadece ekonomik bir çatışma değil aynı zamanda bir kimlik savunusu haline getirmektedir.

Son olarak belirtmekte fayda var ki bu çalışma, Tokat/Günçalı Köyü'nde gelişen madencilik karşıtı hareketi doğrudan bir saha araştırmasına dayanmadan ele almaktadır. Çalışma ağırlıklı olarak ikincil veri kaynaklarına dayandırılmıştır. Bu kapsamda internet ortamında yer alan haberler, yerel basın yayınları, sivil toplum kuruluşlarının açıklamaları, çevre platformlarının paylaşımları, hukuki süreçlere ilişkin kamuya açık belgeler ve köylülerin dijital mecralarda dile getirdiği görüşler taranarak analiz edilmiştir. Bu yöntemsel tercih, Günçalı Köyü örneğinin kamuoyuna yansıyan boyutlarıyla ve temsil edildiği söylemler üzerinden anlaşılmasını amaçlamaktadır. İnternet kaynakları, köylülerin taleplerini, itiraz gerekçelerini ve mücadele biçimlerini görünür kılmak açısından önemli bir veri alanı sunmakta; aynı zamanda yerel bir çevre mücadelesinin ulusal ölçekte nasıl dolaşıma girdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bu tür kaynakların sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmuştur. Dijital mecralarda yer alan içerikler, çoğu zaman seçici, parçalı ve belirli aktörlerin perspektiflerini yansıtan nitelikler taşımaktadır.

Bu nedenle çalışma, Günçalı Köyü'nde yaşanan madencilik karşıtı mücadelenin tüm toplumsal dinamiklerini kapsayıcı biçimde açıklama iddiasında değildir. Aksine, mevcut metin, ileride yapılması planlanan saha araştırmaları için kavramsal ve bağlamsal bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır. Gelecekte köyde gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlemler ve yerel aktörlerin doğrudan deneyimlerine dayanan verilerle, bu mücadelenin gündelik yaşam pratikleri, inanç temelli motivasyonları ve iç örgütlenme dinamikleri daha ayrıntılı biçimde analiz edilebilecektir. Bu yönüyle çalışma, Günçalı Köyü örneğini tamamlanmış bir vaka incelemesi olarak değil, ileride derinleştirilecek bir araştırma alanı olarak ele almaktadır.

2. KAPİTALİZM KISKACINDA İNSAN VE DOĞA: KÖYLÜ, SERMAYE VE EKOLOJİK DENGİ

Çevre kavramı 20. yüzyılın sonlarında yaygın bir kullanım kazansa da, insan-doğa ilişkisi binlerce yıldır süregelen bir süreçtir. Ancak bu ilişkinin niteliği tarihsel üretim biçimlerine bağlı olarak değişim göstermiştir. Kapitalizm öncesi dönemlerde doğayla uyumlu bir üretim ilişkisi varken kapitalist sistemin gelişimiyle birlikte doğa sınırsız bir kaynak olarak görülmeye başlanmış ve metalaştırılmıştır. Bu bağlamda, çevresel sorunları yalnızca ekolojik çerçevede değil toplumsal ve ekonomik dinamikler ışığında ele almak gerekmektedir (Harvey, 2005).

Kapitalizm, ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren, sermaye birikimi için doğayı bir sömürü alanı olarak değerlendirmiştir. Hobsbawm (1999), Sanayi Devrimi ile birlikte doğanın insan ihtiyaçlarından çok sermaye birikimi için kullanılan bir nesneye dönüştüğünü vurgular. 1970'lerde yaşanan ekonomik krizler ise bu süreci daha da derinleştirmiştir. Harvey'in (1989) "*ikincil çevrim*" olarak tanımladığı süreçte kapitalizm, krizlerden çıkış yolunu büyük altyapı projeleri ve kentsel dönüşümler aracılığıyla bulmuş ve böylece doğa üzerindeki tahakkümünü artırmıştır. Ancak ekolojik krizin küresel bir sorun haline gelmesi neoliberal politikaların bu krizi çözme iddiasını gündeme getirmiştir. Uluslararası finans kuruluşları aracılığıyla gelişmekte olan ülkelerdeki doğal varlıklar ve emek gücü yoğun bir sömürüye açılmış ve bu durum kırsal toplulukları doğrudan etkilemiştir (Shiva, 2016).

Kırsal toplumlar, ekonomik faaliyetlerinin temelini tarım ve hayvancılık gibi doğaya dayalı üretim biçimlerine dayandırmaktadır. Bu bağlamda, köy halkının yaşam biçimi doğa ile bütünsel bir ilişki sergilemekte, doğa ise ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirildiği temel bir mekânsal boyut olarak ortaya çıkmaktadır. Köylülerin somut mekânla kurduğu ilişki sadece zorunlu ihtiyaçları ve gereksinimleri üzerinden şekillenmez. Somut mekânla kurdukları ilişki aynı zamanda o mekânı benimseme ve aidiyet duygusunu beraberinde getirir. Buradaki benimseme duygusu mülk edinmenin ötesinde zorunlu ihtiyaçların karşılanması amacıyla mekânın dönüştürülmesini ifade eder. Doğa, köylüler için bir yaşam alanı olmasının yanı sıra dönüştürülerek ekonomik değer elde edilen ve üretim süreçlerinin merkezinde yer alan bir kaynaktır. Tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetleri toprağın, suyun ve diğer doğal kaynakların düzenli bir şekilde kullanılmasıyla mümkün hale gelirken bu kaynakların sürdürülebilirliği köylülerin refahını doğrudan etkilemektedir (Lefebvre'den akt.: Şengül, 2013:63).

Köylüler için doğa bir üretim alanı olmasının ötesinde kültürel kimliklerini inşa ettikleri bir mekânsal varlıktır. Scott (2009), köylülerin doğayla kurduğu ilişkinin ekonomik ve toplumsal/kültürel boyutları olduğunu ve bu nedenle köylü hareketlerinin hem geçim kaynaklarını koruma hem de yaşam biçimlerini ve kimliklerini savunma mücadelesi olduğunu belirtir. Bu noktada köylülerin doğa ile ilişkisine yönelik mücadeleleri kapitalizmin ekolojik yıkımına karşı önemli bir direnç noktası oluşturur.

Kapitalizmin doğayı metalaştırması yalnızca çevresel tahribat yaratmakla kalmaz aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri de derinleştirir. Kapitalizmin doğası gereği sürekli genişleme isteği doğanın metalaştırılmasıyla

mümkündür. Bu metalaştırma süreci ekolojik yıkım, köylülerin yaşam alanlarından sürülmesi, ekonomik gelir kaynaklarının gaspı gibi büyük sorunları doğurur. Kapitalizmin genişleme arzusu içinde sermaye, meta dışındaki alanları piyasalaştırarak genişleme gösterirken köylülerin yaşam alanlarını daraltmakta, köylülerin yaşam alanları emekleri üzerinde baskıyı arttırmaktadır. Köylüler üzerindeki bu hegemonya onları sermaye kapanına sıkıştırmaktadır (Şengül, 2017:61). Özellikle tarım alanlarının şirketleşmesi küçük üreticilerin topraktan kopmasına neden olurken, kırsal nüfusun yoksullaşmasını da beraberinde getirmiştir (Moore, 2015). Bu durum köylülerin ekonomik ve sosyal örgütlenmeler yoluyla direnç mekanizmaları geliştirmesine yol açmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu örgütlenmeler yalnızca ekonomik kaygılarla değil doğayla kurulan aidiyet ilişkisi ve kültürel değerlerin korunması amacıyla da şekillenmektedir.

Kırsal topluluklarda toplumsal, ekonomik ve kültürel ilişkiler, mevsimsel döngülerle iç içe geçmiş, kendini sürekli yeniden üreten bir yapıya sahiptir. Bu döngüsellik içinde köylü ile doğa arasındaki ilişki yalnızca bir üretim ve geçim meselesi değil aynı zamanda toplumsal kimliğin inşasında belirleyici bir unsur hâline gelir (Şengül, 2017:64). Köylü, doğayı bir yaşam alanı olmanın ötesinde kolektif hafızanın ve müşterek değerlerin taşıyıcısı olarak sahiplenir. Ancak bu sahiplenme, mekânsal olarak sınırlandırılmış bir bağlamda şekillenir. Bourdieu'nun habitus kavramıyla ifade ettiği üzere, bireylerin toplumsal pratikleri, içinde bulundukları mekânın maddi ve sembolik koşullarıyla belirlenir (Swartz, 2015:144-145). Köylü toplulukları için doğa ile kurulan bu aidiyet ilişkisi, büyük ölçüde yerleşik müşterekler (*su kaynakları, meralar, ormanlar*) üzerinden biçimlenirken, mücadelenin de çoğunlukla bu sınırlar içinde kalarak gelişmesine neden olur. Bu durum, örneğin çevresel tehditlere yönelik tepkilerin genellikle köy sınırları içinde somutlaştığını, mücadelelerin ise öncelikle kendi köylerini ve yakın çevrelerini koruma ekseninde geliştiğini gösterir (Şengül vd., 2017:21-89).

Köylü hareketlerinin nedeni ulusal yararı gözetmekten ziyade kendi yaşam alanlarını koruma isteğidir. Belirli bir yatırım projesini engellemeye yönelik ortaya çıkan köylü hareketlerinin temelinde bu projelerin ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına fırsat sağlayan politikalara yönelik eleştiriler yoktur (Şengül, 2013:40). Köylü hareketleri spontane gelişen örgütsüz ve savunmacı nitelikte karşımıza çıkar. Yerel direnişin amacı kapitalist düzeni yıkmak ve dönüştürmek değil bu düzen içinde yaşamını sürdürmektir (Scott, 2013:73).

Sonuç olarak, kapitalizmin doğa üzerindeki tahakkümü, ekolojik krizleri ve kırsal toplulukların marjinalleşmesini hızlandırmaktadır. Ancak köylülerin doğayla kurduğu tarihsel, kültürel ve ekonomik bağ bu sürece karşı bir direnç noktası oluşturmaktadır. Bu nedenle ekolojik mücadeleler yalnızca çevre politikaları çerçevesinde değil toplumsal adalet ve ekonomik eşitlik bağlamında da ele alınmalıdır.

3. KAPİTALİZM VE ÇEVRESEL ADALET: KİMİN KRİZİ, KİMİN YIKIMI?

Herkesin sağlıklı ve güvenilir bir çevrede yaşama hakkı vardır. Ancak toplumsal yapının katmanlı olması sebebiyle herkesin bu haktan eşit oranda yararlanması mümkün olmamaktadır. Çevre sorunlarının tarihine bakıldığında bu sorunlardan en fazla etkilenen kesimler toplumsal yapının alt katmanlarında yer alan gruplardır. Çevreyle ilgili sorunlara neden olan ve bu sorunlardan etkilenenler arasındaki bu eşitsizlik çevresel adalet kavramını gündeme getirmiştir.

Leist'e (2011:4) göre "*çevresel adalet*" kavramı 1970'lerden itibaren, ABD'de dezavantajlı grupların kötü barınma koşullarına karşı kullandığı bir slogan haline gelmiştir. Çevresel kirlilik ve bozulma yükü toplumsal sınıf, etnik kimlik ve gelir düzeyi gibi faktörlere bağlı olarak eşitsiz bir şekilde paylaşılmaktadır. Bu durum çevresel eşitsizliklerle ekonomik, toplumsal ve siyasal eşitsizlikler arasında güçlü bir paralellik olduğunu göstermektedir. Çevresel adalet hareketi, ekolojik yıkımın sonuçlarının toplumsal gruplar arasında adaletsiz bir şekilde dağıldığı bir gerçekliği ortaya koyan toplumsal bir hareket olarak 1980'lerde ABD'de yükselmiştir. Hareketin kökenleri, 1982'de Kuzey Carolina Eyaleti'nde toksik PCB atıklarının Afro-Amerikalıların yoğun olarak yaşadığı Warren County'ye dökülmesi karşısında yapılan protestolara dayanmaktadır. Bu bölgenin tercih edilmesinin ardında bölgenin çevresel açıdan "*sakıncasız*" olması değil yoksul ve siyahî toplulukların yaşadığı bir alan olması bulunmaktadır (Mazlum, 2012:217).

Warren County protestoları, çevresel adalet hareketinin simgesi hâline gelmiş ve çevresel sorunların toplumsal eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne sermiştir. Ulusal medyada geniş yankı bulan bu olay çevresel risklerin genellikle düşük gelirli topluluklar ve etnik azınlıklar üzerinde yoğunlaştığını ortaya koyarak çevresel adaletsizliğin yalnızca ırksal bir mesele olmadığını aynı zamanda ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerle de yakından bağlantılı olduğunu göstermiştir. Kapitalist sistem, sermaye birikim süreci içinde çevresel tahribatı büyük ölçüde en savunmasız kesimlerin yaşadığı bölgelerde yoğunlaştırmakta ve böylece bu grupların sağlığına ve yaşam alanlarına ciddi zararlar vermektedir.

Warren County olayı, büyük çevre örgütleri ve yerleşik siyaset tarafından çoğu zaman göz ardı edilen bu adaletsizliğin, halk hareketleri aracılığıyla nasıl görünür hâle getirilebileceğini de kanıtlamıştır. Yapılan araştırmalar, çevreyi tehdit eden endüstriyel tesislerin çoğunlukla düşük gelirli toplulukların yaşadığı bölgelere kurulduğunu ve bu yerlerde yaşayan insanların su, toprak ve hava kirliliğine daha fazla maruz kaldığını ortaya koymaktadır (Skelton ve Miller, 2025). Dolayısıyla çevresel adalet mücadelesi yalnızca çevresel ırkçılıkla değil aynı zamanda kapitalist üretim ilişkilerinin yarattığı ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerle de hesaplaşmayı gerektiren bir mücadele alanı olarak şekillenmektedir.

Kapitalizm, çevreyi yalnızca bir tüketim aracı olarak görmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alan olarak da kullanır. Bu dinamik, ekolojik krizlerin yalnızca doğaya zarar vermekle kalmayıp toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren bir mekanizmaya dönüşmesine yol açmaktadır. Üretim ve tüketimdeki eşitsizlikler çevresel sorunların yükünü doğrudan etkileyen temel faktörlerden biridir. Zengin ülkeler ve güçlü sermaye grupları doğayı daha fazla tüketme ve dönüştürme kapasitesine sahipken ekosistem üzerindeki baskıdan en çok zarar görenler genellikle yoksul ve marjinalleşmiş topluluklardır. Irk, cinsiyet, sınıf ve diğer kimlikler, çevresel adaletsizlikle şekillenen eşitsizliği daha da derinleştirmektedir (Bullard, 1993).

Kapitalizm doğanın metalaştırılmasını birikim süreçlerinin merkezine yerleştirerek, çevresel yıkımı kaçınılmaz bir sonuç haline getirmiştir. Harvey (1996), sermayenin çevresel maliyetleri düşük tutarak ve ekolojik tahribatın faturasını yoksul kesimlere yarak krizlerden sıyrıldığını belirtir. Çevresel adaletsizlik, bu dinamiğin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve ekolojik krizin yükünün eşitsiz bir şekilde paylaşıldığını gözler önüne serer. Bu eşitsizlik birkaç farklı düzeyde kendini gösterir. Küresel Güney ülkeleri özellikle Batı ülkelerinin endüstriyel üretim faaliyetleri nedeniyle büyük çevresel zararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, Bangladeş'teki tekstil atıkları veya Nijerya'daki petrol sızıntıları, bu ülkelerin çevresel yıkımı yoğun bir şekilde yaşamasına neden olmuştur (Martinez-Alier, 2002).

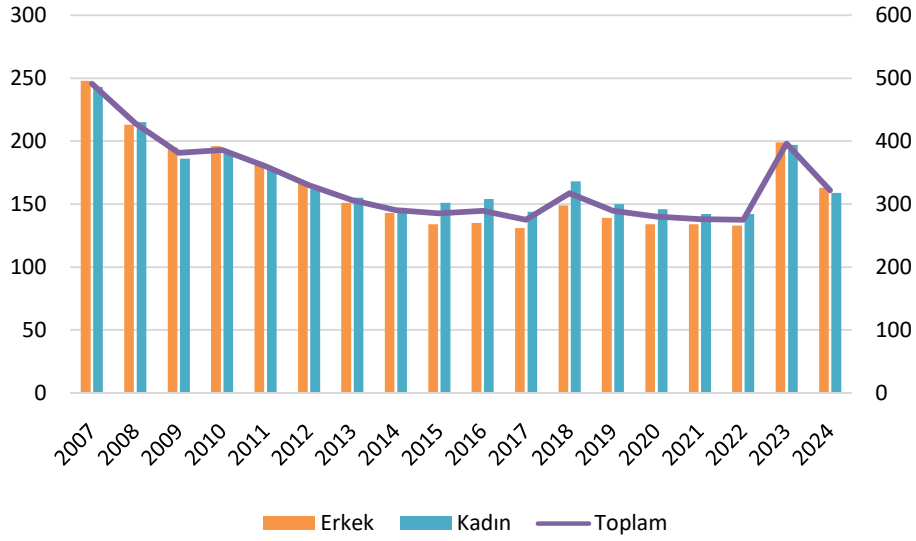
Çevresel zararlar yalnızca uluslararası düzeyde değil, ulusal ölçekte de eşitsiz dağıtılmaktadır. ABD'de Bullard'ın (1993) araştırmaları, tehlikeli atık sahalarının ve kirleticiliği sanayi tesislerinin orantısız bir şekilde siyah ve Latin kökenli toplulukların yaşadığı bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Haligua (2011), ABD'de siyah ve Hispanik nüfusun büyük kısmının zehirli atık merkezlerinin bulunduğu bölgelerde yaşamak zorunda kaldığını vurgulamaktadır. Latin Amerika'daki yerli halk hareketleri, Amazon Ormanları'nın madencilik ve tarım şirketleri tarafından yağmalanmasına karşı önemli direniş noktaları oluşturmıştır. Ekvador'daki Yasuni hareketi, petrol çıkarmaya karşı verilen mücadelelerden biridir (Martinez-Alier, 2002). Hindistan'da Narmada Vadisi Hareketi, baraj projelerinin yol açtığı yerinden edilmeleri durdurmak için hukuki yollarla mücadele etmiş ve dünya çapında dikkat çekmiştir (Shiva, 2016). Kadınlar özellikle kırsal bölgelerde suya ve toprağa erişim kısıtlandığında ilk etkilenen gruplardan biridir. Shiva (2016), kapitalizmin doğayı tahakküm altına almasının ataeril sistemle birleşerek kadın emeğini ve doğayı aynı anda sömürdüğünü ileri sürer. Sanayi sonrası sistem ekolojik yıkımın yükünü ekonomik ve politik olarak güçsüz topluluklara yüklemektedir.

Çevresel adalet, yalnızca ekolojik tahribatın fark edilmesi değil aynı zamanda bu adaletsizliklere karşı somut mücadelelerin verilmesini de gerektirir. Bu mücadeleler toplumsal yapıda ekonomik, siyasi ve kültürel güç ilişkilerini sorgulayan bir perspektif sunar. Çevreyi korumak hem ekolojik bir sorumluluk hem de temel bir insan hakkı olarak değerlendirilmelidir (Pellow, 2018). Birleşmiş Milletler'in '*Çevresel Adalet ve İnsan Hakları*' çerçevesinde ele aldığı kararlar çevresel adaletin küresel bir sorun olarak görülmesini sağlamaktadır. Ancak bu politikaların çoğu zaman sermaye odaklı neoliberal çözümler sunduğu da göz önünde bulundurulmalıdır (Harvey, 2005). Kapitalizm, çevresel sorunları yalnızca ekonomik bir kriz olarak değil, aynı zamanda toplumsal adaletsizlikleri derinleştiren bir dinamik olarak şekillendirmiştir. Çevresel adalet mücadelesi doğanın korunmasının yanı sıra toplumsal eşitlik ve insan hakları için de kritik bir alan haline gelmiştir. Bu mücadelelerin yalnızca çevresel koruma perspektifinden değil sömürüye karşı bir toplumsal dönüşüm arayışı olarak ele alınması gerekmektedir.

4. GÜNÇALI KÖYÜ'NDE MADENCİLİĞE KARŞI GELİŞEN ÇEVRE HAREKETİ

Tokat il sınırları içinde yer alan Günçalı Köyü, il merkezine yaklaşık 36 kilometre uzaklıktadır. Tarihsel kayıtlar köyün eski adının "*Dinar*" olduğunu göstermekte olup, bu ad 1522 ve 1928 tarihli belgelerde geçmektedir. 1961 yılında köyün adı Günçalı olarak değiştirilmiştir (Nişanyan, 2010). Günçalı ismi, böğürtlen, ahududu gibi küçük, dalları dibinden çatallanan ve sapları odunsu bitkileri ifade etmektedir.

Nüfus verileri, köyün 2000 yılında 1.969 olan nüfusunun 2020 yılında 280'e gerilediğini; 2023 ve 2024 yıllarında ise sırasıyla 396 ve 322 olduğunu göstermektedir (Türkiye İstatistik Kurumu - TÜİK, 2025).

Şekil 1. Tokat Merkez Günçalı Köyü Nüfusunun Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: TÜİK'ten derlenen verilerle yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bu durum, köyden büyük şehirlere göçün etkisini göstermektedir. Ancak son yıllarda, İstanbul, Bursa, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere göç eden köylüler, yeniden ata topraklarını yaşatma ve ocakları tıttırma çabası içerisindeyler. Dayanışma kültürünün halen canlı olduğu köyde, eski evler onarılmakta ve yenileri yapılmaktadır (Yavuz, 2024).

Şekil 2. Tokat Merkez Günçalı Köyü Görünüm

Kaynak: Banu MAMMADOVA Kişisel Arşivi

Günçalı Köyü, Alevi inancına sahip bir topluluğa ev sahipliği yapmaktadır. Köyde bulunan Çal Baba Ormanı, Aleviler tarafından kutsal sayılmakta ve cem törenleri gibi önemli ritüellere ev sahipliği yapmaktadır. Bu kutsal mekân, köylüler için manevi bir değer taşımakta ve toplumsal dayanışmanın önemli bir unsuru olarak görülmektedir. Son dönemde, köy ve çevresinde yapılmak istenen maden ocağı projesine karşı köylüler, doğalarına ve kültürel miraslarına sahip çıkmak için etkinlikler düzenlemekte ve hukuki mücadelelerini sürdürmektedirler.

Günçalı Köyü, zengin kültürel mirası, doğal güzellikleri ve güçlü toplumsal dayanışmasıyla dikkat çeken bir yerleşimdir. Köylülerin ata topraklarına olan bağlılıkları ve kültürel değerlerini koruma çabaları, gelecekte köyün yeniden canlanmasına katkı sağlayacaktır.

4.1. Hareketin Oluşum Süreci

Günçalı Köyü halkı, madencilik faaliyetlerine ilişkin gelişmeleri, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından HLC Kıymetli Madenler ve Yatırım AŞ'ye verilen ruhsat kapsamında öğrenmiştir. Bu ruhsat, Killik ve Günçalı köyleri ile Çal Baba Ormanı'nı kapsayan 1477,24 hektarlık bir sahada 15 Nisan 2029'a kadar maden arama izni tanımaktadır.

Şekil 3. Tokat Merkez Günçalı Köyü Maden Sahası

Kaynak: Kültür Radyo ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş. - KRT TV, 2023

Bu ruhsat kapsamında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı şirket için ÇED muafiyeti sağlamıştır. Ancak gerçekleştirilen sondajlı arama faaliyetlerinin bu muafiyet kapsamına girmediği belirtilmiştir. Söz konusu durum yöre halkı ve Ziraat Mühendisleri Odası tarafından hukuka aykırı bulunmuş ve Temmuz ayında ruhsat iptali davası açılmıştır. Dava süreci devam ederken yerel halk, maden faaliyetlerine karşı nöbet tutmaya başlamıştır (Birinci Haber, 2023).

Şekil 4. Tokat Merkez Günçalı Köyü'nde Maden Nöbeti

Kaynak: Bahçetepe, 2024

Şekil 4 ve Şekil 5, Tokat Merkez Günçalı Köyü'nde gerçekleştirilen maden nöbetine ilişkin görselleri sunmakta olup, köy halkının madencilik faaliyetlerine karşı sürdürdüğü örgütlenmeyi ve toplumsal direnişi görsel olarak desteklemektedir.

Şekil 5. Günçalı Köyü'nde Madencilik Faaliyetlerine Karşı Yerel Katılım

Kaynak: Yeşil Gazete, 2023

Halkın madencilik sürecinden haberdar olması ilk olarak köyde yapılan sondaj girişimleri ve bu girişimlerin neden olduğu tepkilerle başlamıştır. 14 Mayıs günü maden şirketine ait ekipman ve sondaj makinelerinin köye getirilmesiyle süreç hız kazanırken köylüler bu durumu fark ederek makinelerin sahaya girmesini engellemiş ve maden şirketi yetkilileriyle görüşmeler yapmıştır. Şirket yetkilisinin, *"bu konuyu abartmayın, istediğimiz kadar altın, maden çıkarsa oturur anlaşırsınız. Köyünüzü taşırsınız, kaldırırız"* şeklindeki ifadesi köylülerin endişelerini artırmış ve sürecin hukuki boyut kazanmasına yol açmıştır (Yıldız, 2023).

Madencilik faaliyetlerine ilişkin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreci büyük tartışmalara neden olmuştur. MAPEG tarafından verilen ruhsatın ardından, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, projeye ÇED muafiyeti sağlamıştır. Ancak yöre halkı ve çeşitli meslek odaları, sondajlı arama faaliyetlerinin ÇED muafiyeti kapsamına girmediğini belirterek, bu durumun hukuka aykırı olduğunu savunmuş ve ruhsatın iptali için dava açmıştır (Kelkit Gazetesi, 2023). Sonuç olarak, Günçalı Köyü'nde yürütülen madencilik faaliyetleri hem hukuki hem de toplumsal tepkilere yol açmakta; yerel halk, ekolojik ve kültürel değerleri korumak amacıyla nöbet tutmakta ve hukuki süreçlere başvurarak mücadele etmeye devam etmektedir.

4.2. Toplumun Ekolojik Değerleri ve Madencilığe Karşı Duruş

Tokat'ın Günçalı Köyü'nde HLC Kıymetli Madenler ve Yatırım AŞ tarafından başlatılan maden arama faaliyetine karşı yöre halkı, hukukî ve toplumsal mücadele süreci başlatmıştır. Bu mücadele köy halkının yanı sıra çevre dernekleri, sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve siyasi parti temsilcilerinin de katılımıyla genişlemiştir. Protestolar, hukuki girişimler ve kamuoyu oluşturma faaliyetleriyle birlikte yörede madencilik faaliyetlerinin durdurulması amaçlanmıştır (Birinci Haber, 2023).

Günçalı halkı, maden arama ruhsatının iptali için Tokat İdare Mahkemesi'nde dava açmış ve bu süreci çeşitli meslek odaları ve çevre dernekleriyle birlikte takip etmeye başlamıştır. Avukat İsmail Hakkı Atal liderliğinde yürütülen hukuki mücadele, ruhsatın çevresel ve hukuki gereklilikler sağlanmadan verildiği gerekçesiyle iptal edilmesini hedeflemiştir. Davada, madencilik faaliyetlerinin bölgedeki su kaynaklarını, tarımsal alanları ve kutsal kabul edilen Çal Baba Ormanı'nı olumsuz etkileyebileceği vurgulanmıştır (Kelkit Gazetesi, 2023).

30 Aralık 2024 tarihinde Tokat İdare Mahkemesi'nde görülen dava, bölge halkı için kritik bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiş ve davaya 37 köyün su kaynağının zarar göreceği gerekçesiyle geniş katılım sağlanmıştır. İstanbul'dan gelen çevre aktivistleri ve akademisyenler de davaya destek vermiş, hukuki sürecin yakından takip edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Menekşe, 2024).

Şekil 6. Tokat Merkez Günçalı Köyü'nde Maden Projesine Karşı Yola Çıkan Köylüler

Kaynak: Sarıyar, 2024

Maden faaliyetlerine karşı bölge halkı ve çevre aktivistleri tarafından protestolar ve eylemler düzenlenmiştir. Tokat Valiliği önünde toplanan 350 kişilik bir grup, "Su ve Vicdan Nöbetindeyiz" ve "Toprağımızı Vermiyoruz" pankartları açarak protesto gerçekleştirmiştir. CHP Tokat Milletvekili Kadim Durmaz da bu protestoya katılarak, bölgedeki tarım alanlarının madencilik faaliyetlerinden zarar göreceği konusunda uyarılarda bulunmuştur (Yılmaz, 2023).

Şekil 7. Günçalı Köylülerinin Valilik Önündeki Protestosu

Kaynak: Güven, 2024

Ayrıca, bölge halkı tarafından bir imza kampanyası başlatılmış ve bu kampanya ile birlikte 95 Tokat köy derneği temsilcisi, Sarıgazi Tokat Dernekler Federasyonu binası önünde basın açıklaması yapmıştır. Bu kampanya, sadece hukuki süreci desteklemekle kalmamış, aynı zamanda madencilik faaliyetlerinin ekolojik ve kültürel etkilerine dikkat çekmeyi amaçlamıştır (Karadeniz, 2023).

Günçalı Köyü halkının madencilik faaliyetlerine karşı başlattığı mücadele, hukuki, toplumsal ve ekolojik boyutlarıyla dikkat çekmektedir. Dava sürecinin yakından takibi, protestolar ve imza kampanyaları ile desteklenen bu direniş, köy halkının doğasına ve yaşam alanlarına sahip çıkma iradesini göstermektedir. Sürecin ilerleyen aşamalarında hukuki ve toplumsal dinamiklerin nasıl gelişeceği büyük bir merak konusu olmaya devam etmektedir.

4.3. İnanç Sisteminin Çevre Hareketi Üzerindeki Rolü

Günçalı Köyü'nde madencilik faaliyetlerine karşı gelişen toplumsal hareket, sadece ekolojik ve ekonomik nedenlerden kaynaklanmamakta, aynı zamanda Alevi inancının kutsal mekânlarının korunmasına yönelik bir

direnişi de içermektedir. Köylüler, Çal Baba Ormanı'nı sadece fiziksel bir doğal alan olarak görmemekte burayı kuşaktan kuşağa aktardıkları inancın ve kültürel belleğin bir parçası olarak sahiplenmektedirler.

Şekil 8. Tokat Merkez Günçalı Köyü Çal Baba Ormanı'nda Cem Törenleri

Kaynak: Gazete Pencere, 2025

Bu orman, yüzlerce yıldır cem törenlerine, kurban kesimlerine ve Alevi topluluklarının bir araya geldiği ritüellere ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle bölgedeki madencilik faaliyetleri yalnızca ekolojik değil aynı zamanda inanca ve yaşam biçimine yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bir köy sakini bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir: *"Biz bu ormana baltayla bile girmeyiz. Buradaki her ağaç, bir can gibi kutsaldır. Nasıl olur da buralar kazılır, delik deşik edilir?"* (Karadeniz, 2023).

Şekil 9. Tokat Merkez Günçalı Köyü Çal Baba Ormanı

Kaynak: Banu MAMMADOVA Kişisel Arşivi

Çal Baba Ormanı, Alevi toplumunun kolektif hafızasında derin bir yer tutmaktadır. Cem törenlerinin ve kurban ritüellerinin burada yapılması, bu mekânı sadece bir orman olmaktan çıkarıp Alevi inancının yaşandığı bir alan haline getirmiştir. İstanbul'dan direnişe destek vermeye gelen bir Alevi kanaat önderi bu durumu şu sözlerle özetlemektedir: *"Çal Baba, bizim için yalnızca bir dağ veya orman değil, orada yaktığımız mumlar, ettiğimiz dualar, kurban ettiğimiz lokmalarla birlikte ruhumuzun bir parçası. Oraya kazma vurmak, sadece doğaya değil, bizim yüreğimize vurulan bir darbedir"* (Birinci Haber, 2023). Bu ifadeler Aleviliğin mekâna yüklenmiş kutsallığının sadece sembolik değil aynı zamanda yaşam biçimiyle iç içe geçtiğini göstermektedir. Ormanda bulunan her bir ağaç Alevi toplumunun hafıza mekânını oluşturan unsurlar arasında yer almakta ve bu nedenle bölge halkı tarafından titizlikle korunmaktadır.

Günçalı halkının toplumsal direnişinde, Aleviliğin doğaya duyduğu saygı ve toplumsal dayanışma bilinci önemli bir rol oynamıştır. Maden arama faaliyetleri başladığında köylüler derhal bir araya gelerek ormanda nöbet tutmaya başlamıştır. Bir köy sakini, bu nöbetlerin sadece bir protesto olmadığını, aynı zamanda kutsal bir görev olduğunu belirtmektedir: *"Burada beklemek, sadece bir eylem değil, bizim inancımızın gereğidir. Atalarımızdan kalan emaneti korumak boynumuzun borcudur. O ağaçlar, biz olmadan da vardı, bizden sonra"*

da olacak. Ama biz bırakırsak, onlara zarar verecekler" (Menekşe, 2024). Bu yaklaşım Alevilikteki toplumsal dayanışmanın ve ekolojik hassasiyetin bir yansımasıdır. Doğa ile uyumlu bir yaşam anlayışını benimseyen Alevi inancı bu çerçevede Günçalı'daki direnişi besleyen en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir.

Günçalı Köyü'nde yaşanan madencilik karşıtı direniş ekolojik bir mücadele olmasının yanı sıra Alevi inancının kutsal mekanlarını koruma amacı taşıyan bir toplumsal harekettir. Çal Baba Ormanı, ağaçlardan oluşan bir doğal alan olmanın ötesinde yüzlerce yıllık ritüellerin, inancın ve toplumsal dayanışmanın yaşatıldığı bir hafıza mekânıdır. Böyle bir direnişin Alevilik içinde mekâna yüklenmiş kutsallığı gözetken bir perspektiften okunması toplumsal ve ekolojik mücadelelerin nasıl birbiriyle iç içe geçtiğini göstermektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışma, Tokat ili Günçalı Köyü örneği üzerinden altın madeni arama faaliyetlerinin yerel halk, ekosistem ve sosyo-kültürel yapılar üzerindeki çok boyutlu etkilerini kapsamlı bir şekilde analiz etmiştir. Bulgular, Günçalı Köyü'nün doğasıyla şekillenen üretim biçimi, kolektif yaşam kültürü ve kuşaktan kuşağa aktarılan manevî değerleri ile yalnızca bir yerleşim alanı olmadığını aynı zamanda sosyo-kültürel bir hafıza mekânı işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Köy halkının yaşam biçimi, tarım ve hayvancılıkla sürdürülen ekonomik faaliyetler, toplumsal dayanışma pratikleri ve inanç temelli ritüeller, mekânsal ve kültürel sürekliliğin temelini oluşturmaktadır. Ancak ekonomik kalkınma ve madencilik hedefleri çerçevesinde yürütülmesi planlanan faaliyetler bu çok katmanlı yaşam alanını dönüştürme ve parçalama riski taşımaktadır.

Çal Baba Ormanı, ardıc ağaçları ve köyün diğer doğal varlıkları ekolojik işlevleriyle birlikte ritüellerin, inanç pratiklerinin ve toplumsal dayanışmanın sürdürüldüğü kültürel hafıza mekânları olarak da önem taşımaktadır. Bu alanlarda meydana gelecek herhangi bir tahribat toplumsal belleğin silinmesi, kültürel sürekliliğin kopması ve yerle olan aidiyet duygusunun zayıflaması riskini beraberinde getirmektedir. Böylece söz konusu faaliyetlerin etkisi yalnızca çevresel zararlarla sınırlı kalmamış, bir yaşam biçiminin, toplumsal yapı ve kültürel kimliğin bütüncül olarak sarsılmasına yol açabilecek nitelik kazanmıştır.

Araştırma, ÇED sürecinin işletilmeden alınan kararların doğayla birlikte devlet-toplum-mekân ilişkisine de zarar verdiğini göstermektedir. Yerel halkın karar alma süreçlerinden dışlanması, taleplerinin yok sayılması ve katılımlarının engellenmesi çevresel adalet perspektifinden ciddi bir eşitsizlik yaratmaktadır. Bu durum ekonomik, ekolojik ve kültürel risklerle birlikte değerlendirilmediği takdirde toplumun uzun vadeli yaşam kalitesinin ve dayanışma kapasitesinin olumsuz etkilenmesine de yol açmaktadır. Bu bağlamda, madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi köy halkının ekonomik geleceğini riske atarken aynı zamanda yüzyıllardır birlikte yaşadıkları coğrafyayla olan bağlarını da zayıflatmaktadır.

Büyük şehirlerden kırsala geri dönen bireylerin tarım ve hayvancılıkla yeniden bağ kurduğu bir dönemde madencilik faaliyetlerinin bu süreci kesintiye uğratması yerel ekonomik yapıyı ve kırsalda kalıcılığı destekleyen sosyo-ekonomik dönüşümü baltalayacaktır. Türkiye'nin önemli üretim alanlarından biri olan Günçalı Köyü'nde tarım, hayvancılık ve arıcılık başta olmak üzere üretim faaliyetlerinin zarar görmesi yerel ölçekle birlikte ulusal ölçekte de ekonomik ve sosyal kayıplara yol açabilme potansiyelini taşımaktadır.

Maden faaliyetlerinin gerçekleşmesi durumunda köy halkının kuşaklar boyu sürdürdüğü ritüellerin ve kültürel pratiklerin devam ettirilememesi Alevi topluluğunun mekâna dayalı inanç pratiğini ve kültürel sürekliliğini doğrudan tehdit etmektedir. Bu süreç toplumsal hafızanın ve kimliğin kırılmasına ek olarak kutsal mekânların, kültürel direncin ve toplumsal dayanışmanın zayıflamasına da neden olabilecek potansiyele sahiptir. Söz konusu etkiler, çevresel ve ekonomik kayıpların ötesinde inanç temelli toplulukların varoluş biçimleri ve toplumsal dokularının da korunmasının önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Günçalı Köyü'ndeki altın madeni arama faaliyetleri çevresel ve ekonomik bakış açısı ve yaklaşımın ötesinde ve bu yaklaşımlara ek olarak inanç özgürlüğü, kültürel çeşitlilik, toplumsal dayanışma ve çevresel adalet açısından da yeniden değerlendirilmelidir. Araştırma, çevresel karar alma süreçlerinde yerel halkın etkin katılımının sağlanması ve kültürel değerlerin korunmasının sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal adalet açısından kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular doğrultusunda yerel halkın katılımını ve kültürel değerlerin korunmasını merkeze alan uygulanabilir ve bağlamsal politika önerilerinin geliştirilmesi kritik bir gerekliliktir. Bu çalışma çerçevesinde Günçalı Köyü örneği üzerinden gözlemlenen ekolojik tahribat, toplumsal direnç pratikleri ve kültürel kayıplar ışığında maden faaliyetlerinin köy ölçeğinden bölgesel ve ulusal ölçekteki uzun vadeli ekolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel etkilerinin sistematik olarak incelenmesinin gelecek çalışmalar için vizyon oluşturabileceği ifade edilmektedir.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “en az iki dış hakem” ve “çift taraflı körleme” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “Telif Devir Formu” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu” gönderilmiştir. / This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject.

YAZAR KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS:

Kavramsallaştırma, orijinal taslak yazma, düzenleme – Y1 ve Y2, veri toplama, metodoloji, resmi analiz – Y1 ve Y2, Nihai Onay ve Sorumluluk – Y1 ve Y2. / Conceptualization, writing-original draft, editing – A1 and A2, data collection, methodology, formal analysis – A1 and A2, Final Approval and Accountability – A1 and A2.

KAYNAKLAR

- ADAMAN, Fikret, AKBULUT, Bengi ve ARSEL, Murat (2016), “Türkiye’de Kalkınmacılığı Yeniden Okumak: HES’ler ve Dönüşen Devlet-Toplum-Doğa İlişkileri”, **Sudan Sebepler: Türkiye’de Neoliberal Su-Enerji Politikaları ve Direnişler** (Der. Cemil Aksu, Sinan Erensü, Erdem Evren), İletişim Yayınları, İstanbul, ss.291-312.
- AKSU, Cemil (2016), “Derelerin Özgürlüğünden Yaşamın Özgürleştirilmesine: HES Karşısı Kitle Hareketlerinin Politik Ufku Üzerine Bir Deneme”, **Sudan Sebepler: Türkiye’de Neoliberal Su-Enerji Politikaları ve Direnişler** (Der. Cemil Aksu, Sinan Erensü, Erdem Evren), İletişim Yayınları, İstanbul, ss.395-432.
- BAHÇETEPE, Sibel (2024), “Madenlere Karşı Bekçilerle Nöbet”, **Birgün Gazetesi** (E-Haber), <https://www.birgun.net/haber/madenlere-karsi-bekcilerle-nobet-511064> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- BİRİNCİ HABER (2023), “Tokat Çal Baba’da Altın Madeni ÇED Onaysız Devam Edecek mi?”, **Birinci Haber** (E-Haber), <https://birincihaber.com.tr/tokat-cal-babada-altin-madeni-ced-onaysiz-devam-edecek-mi/> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- BULLARD, Robert D. (1993), **Confronting Environmental Racism: Voices from the Grassroots**, South End Press, Boston.
- GÜVEN, Hazal (2024), “Tokat, Siyanürlü Altın Madenine Karşı Ayakta: Tam 25 Köyü Etkileyecek!”, **12 Punto Haber** (E-Haber), <https://12punto.com.tr/gundem/video-tokat-siyanurlu-altin-madenine-karsi-ayakta-tam-25-koyu-etkileyecek-66742#> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- HALIGUA, Avi (2011), “Küresel İklim Değişikliği ve Irkçılık”, **Aktüel Yazı**, <http://www.kureseleylem.org/makaleler/168-kueresel-iklim-deiiklii-ve-rkclk.html#.VGBoDSsWvs> (Erişim Tarihi: 06.06.2019).
- HARVEY, David (1989), **The Condition of Postmodernity**, Blackwell Press, Cambridge.

- HARVEY, David (1996), **Justice, Nature and the Geography of Difference**, Blackwell Press, Cambridge.
- HARVEY, David (2005), **A Brief History of Neoliberalism**, Oxford University Press, Oxford.
- HOBSBAWM, Eric (1999), **Industry and Empire: The Birth of the Industrial Revolution**, The New Press, New York.
- KARADENİZ, İlknur (2023), “Alevilerin Kutsal Mekânına Maden Darbesi: İnancımıza Balta Vuruyorlar”, **KRT Haber**, <https://www.krttv.com.tr/alevilerin-kutsal-mekanina-maden-darbesi-inancimiza-balta-vuruyorlar> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- KARAKOÇ, Mesut ve SÖYLEMEZ-KARAKOÇ, Büşra (2023), “A Struggle to Keep Environmental Protests Above Party Politics: The Cerattepe Case”, **Alternatif Politika**, S.15(2), ss.264-288.
- KELKİT GAZETESİ (2023), “CHP’li Durmaz Günçalı Maden Projesini TBMM Gündemine Taşdı”, **Kelkit Gazetesi** (E-Haber), <https://www.kelkitgazetesi.com/chpli-durmaz-guncali-maden-projesini-tbmm-gundemine-tasidi> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- KÜLTÜR RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI A.Ş. - KRT TV (2023), “AKP’nin Talan Anlayışı: 25 Köy Maden Tehdidiyle Karşı Karşıya”, **KRT TV** (E-Haber), <https://www.krttv.com.tr/akpnin-talan-anlayisi-25-koy-maden-tehdidiyle-karsi-karsiya> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- LEIST, Anton (2011), “Daha İyi Bir Sürdürülebilirlik İçin Çevresel Adalet” (Çev. Selim Kılıç), **Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi**, S.1(1), ss.1-12.
- MARTINEZ-ALIER, Joan (2002), **The Environmentalism of the Poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation**, Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- MAZLUM, Sema C. (2012), “Çevrecilik ve Çevre Hareketleri”, **Yeni Toplumsal Hareketler** (Ed. Bilhan Kartal, Belkıs Kümbetoğlu), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, ss.206-246.
- MENEKŞE, Mehmet (2024), “Çalbaba Ormanlarına Sahip Çıkmaya Kararlı Bölge Halkı 30 Aralık’ı Bekliyor”, **Cumhuriyet Gazetesi** (E-Haber), <https://www.cumhuriyet.com.tr/cevre/calbaba-ormanlarina-sahip-cikmaya-kararli-bolge-halki-30-araliki-2282595> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- MOORE, Jason W. (2015), **Capitalism in the Web of Life: Ecology and the Accumulation of Capital**, Verso Press, London.
- NİŞANYAN, Sevan (2010), “Nişanyan Yeradları: Türkiye ve Çevre Ülkeler Yerleşim Birimleri Envanteri”, **Index Anaticus**, <https://www.nisanyanyeradlari.com/?l=40.12069%2C36.61485&o=u> (Erişim Tarihi: 20.03.2025).
- PELLOW, David N. (2018), **What is Critical Environmental Justice?**, Polity Press, Cambridge.
- SARIYAR, Simge (2024), “Günçalı’da Maden Projesine Karşı Direniş Sürüyor: Mahkeme İçin Köylüler Yola Çıktı”, **Ulusal Gazetesi** (E-Haber), <https://www.ulusal.com.tr/gundem/guncalida-maden-projesine-karsi-direnis-suruyor-mahkeme-icin-koyluler-yola-cikti-15071555> (Erişim Tarihi: 03.03.2025).
- SCOTT, James C. (2009), **The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia**, Yale University Press, London.
- SCOTT, James C. (2013), **Decoding Subaltern Politics: Ideology, Disguise, and Resistance in Agrarian Politics**, Routledge Press, London.
- SHIVA, Vandana (2016), **Who Really Feeds the World? The Failures of Agribusiness and the Promise of Agroecology**, North Atlantic Books, California.
- SKELTON, Renee, MILLER, Vernice ve LINDWALL, Courtney (2025), “The Environmental Justice Movement”, **Explainer**, <https://www.nrdc.org/stories/environmental-justice-movement> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).
- SWARTZ, Davi (2015), **Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu’nün Sosyolojisi** (Çev. Elçin Gen), İletişim Yayınları, İstanbul.

- ŞENGÜL, Mihriban (2013), “*Türkiye'nin Su Politikası ve Köylülerin Öfkesi*”, **Su Kaynaklarının Yönetimi, Politikalar ve Sorunlar: Küreselden Yerele Panel Bildirileri**, Nevşehir Üniversitesi İİBF Yayını, Nevşehir, ss.29-41.
- ŞENGÜL, Mihriban (2017), “*Türkiye’de ‘Sermaye Kapanı’ndaki Köylülerin HES Karşısı Mücadelesi: Köylülerin Korumaya Çalıştığı Doğa mı?*”, **İdeal Kent Dergisi**, S.8(21), ss.57-90.
- ŞENGÜL, Mihriban, KOCATÜRK AKSU, Gündüz ve BİLGİLİ, Feride (2017), “*Sanal Mekânda Yerel Çevre Hareketleri: Türkiye’de HES Karşısı Mücadeleler Üzerine Bir İnceleme*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S.22(Kayfor 15 Özel Sayısı), ss.2183-2207.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU - TÜİK (t.y.), “*Nüfus ve Demografi*”, **Merkezî Dağıtım Sistemi Veri Portalı**, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim Tarihi: 22.09.2025).
- YEŞİL GAZETE (2023), “*Tokat’ta ‘Doğa Katliamına ve Talana Dur’ Diyen Köylüler Madene Karşı Nöbet Başlattı*”, **Yeşil Gazete** (E-Haber), <https://yesilgazete.org/tokatta-doga-katliamina-ve-talana-dur-diyen-koyluler-madene-karsi-nobet-baslatti/> (Erişim Tarihi: 17.09.2025).

